

**Bergens Skog- og
Træplantningsselskap**
Beretning om virksomheten i 1997
Selskapets 129. år

Bergens Skog- og Træplantningsselskap 1997

*Beretning om virksomheten
Selskapets 129. år*

Sidene 3-12
Årsberetning

Side 13
Innkallelse til årsmøte

Sidene 14-15
Regnskapet 1997

Side 16
Revisjonsberetning

Sidene 20-30
Våkendalen

Sidene 32-33
Fløien –
bergensernes rekreasjonsområde

Side 34
Krutthuset i Isdalen,
et minne fra en svunnen tid

Side 37
Julenissen tok farvel

Sidene 39-44
«Eventyrskogen» i Sandviken.
Parkens tilblivelse og bestand

Side 46
Skoggrensen og drivhuseffekten

Side 47
Kommunens bidrag
til skogselskapets drift

Sidene 48-49
Rolf Trumpy Irgens –
gangs virke for skogsaken

Forsiden:
Lerk, høstfarger, Jordalen.

Foto: ØØ

*Høsten er kommet med synkende sol,
sommerens skoger er gule og røde,
nettene kolde og engene øde.*

Knut Hamsun
(Det vilde kor, 1904)

SAGEN
ØVRE BLEKEN GÅRD
Tlf. 55 31 49 90

Postadresse:
POSTBOKS 3139, ÅRSTAD
5029 BERGEN

Skogmester:
AXEL INGVALDSEN

Redaksjon:
JO GJERSTAD
AXEL INGVALDSEN
ØIVIND ØVREBOTTEN

Fotografer:
MJG: Mona Jacobsen Gjerstad
AI: Axel Ingvaldsen
ØØ: Øivind Øvrebotten

SALG FRA SAGEN

Fra Sagen selges det bl.a.
ved, materialer, benker og hoggestab-
ber. Vi har også et utvalg i diverse em-
ner for treskjæring etc. og T-skjorter
med Selskapets nye emblem.

Salget gir Selskapet inntekter som
brukes i Naturparken, samtidig som
ressursene utnyttes best mulig.

SAGEN, ØVRE BLEKEN GÅRD
Tlf. 55 31 49 90

Grafisk produksjon: As Centraltrykkeriet, Bergen

ÅRSBERETNING FOR 1997

ÅRSMØTET BLE HOLDT TIRSDAG 29. APRIL på Hotel Norge. Styrets leder Hans P. Westfal-Larsen ledet møtet og la frem beretning og regnskap som ble enstemmig godkjent. Under åpningen rettet styrets leder en særlig takk til redaksjonskomiteen ved Jo Gjerstad, Axel Ingvaldsen og Øivind Øvrebotten for årsberetningen. Erik Næsgaard gjorde rede for styrets arbeid med endring av lovene. Styrets endringsforslag ble deretter lagt frem for forsamlingen og vedtatt. Årsmøtet støttet enstemmig styrets forslag til uttalelse til Hovedutvalg for Byutvikling hvor man på det sterkeste frarådet bygging av 49 omsorgsboliger i Fjellveien/Sudmansvei.

Valget ga følgende resultater:

Leder Hans P. Westfal-Larsen og nestleder Anders Kvam gikk ut av styret etter endt funksjonstid. Som ny styreleder ble Erik Næsgaard valgt. Børre Liland ble gjenvalgt som styremedlem og som nye styremedlemmer ble Øivind Øvrebotten og Ingrid Haukeland valgt. Gunnar Opheim ble gjenvalgt som varamedlem og som nytt varamedlem ble Arne Sælen valgt. Revisor KPMG a.s. ble gjenvalgt.

I valgkomiteen ble Inger Sjong og Tor J. Samuelsen gjenvalgt. Styret har utnevnt Børre Liland som sin representant.

Styret i 1997 har bestått av:

Styreleder Erik Næsgaard, nestleder Astrid Mohn, styremedlemmer Børre Liland, Øivind Øvrebotten, Kjell Pedersen, Ingrid Haukeland og Berit Jacobsen. Varamedlemmer Gunnar Opheim, Arne Sælen og Oddvar Skre. Det har i løpet av året vært avholdt åtte styremøter og to befaringer.

Etter årsmøtet holdt fungerende direktør i Det Norske Arboret; Per Salvesen, et foredrag om «Fremmede treslag til glede og besvær». Foredraget ble svært godt mottatt av forsamlingen på 30 fremmøtte medlemmer.

Planting.

I 1997 ble det plantet 200 furu (*Pinus silvestris*), 300 Normannsgran (*Abies nordmanniana*), 300 Koreaedelgran (*Abies koreana*), 200 japansk Ajangran

(*Picea jezuensis* var. *hodoensis*) og 30 Koloradogran (*Abies concolor*). Til sammen 1030 planter.

Den 15. mai ble 200 Normannsgran og 100 Koreaedelgran plantet som supplering til tidligere plantninger ved Skomakerdiket. Det var elever fra Christi Krybbe skoler som på den måten holdt oppe sin gamle tradisjon med en årlig plantetur til Fløien. Bergenhus og Åsane Rotaryklubbers årlige plantetur fant sted i Trylleskogen på Fløien onsdag 7. mai og at det ble plantet 100 Normannsgran og 200 Ajangran. 100 Normannsgran, 200 Koreaedelgran og 30 Koloradogran ble plantet av Selskapets egne folk forskjellige steder på Midt fjellet. I Isdalen ble det plantet 200 furu som supplering i to tidligere tilplantede felt.

Skogselskapet har siden starten i 1868 vært villig til å prøve fremmede treslag i sine plantninger på Byfjellene. Særlig har det vært plantet mange ulike sorter i Fløien-området. Dette har vært med på å gi området både variasjon og særpreg. Tidligere var det særlig treslag fra Nord-Amerika som utgjorde det fremmede innslaget, men i våre dager kan planteskolene tilby planter fra alle verdensdeler. Japansk Ajangran er en nykommer i Naturparken og blir den 11. i rekken av ekte gransorter på Fløien. Været de senere år har vært gunstig for skogen og dette kan bekreftes ved befaringer til plantefeltene. Noen av lerken som ble plantet i 1995 er allerede ca. 2 m høye. Også de andre treslagene viser god vekst og trivsel.

Skogskjøtsel.

1997 har vært et godt år for skogskjøtsel i Selskapets forvaltningsområde. Vinteren var tildels kald med lite nedbør og resten av året har vært varm og tørr. Moderat vind har dessuten ført til få rotvelter. Dette har gitt gode forhold for alt som har med skogsdrift å gjøre. Selskapets ansatte har derfor i løpet av året kommet praktisk talt á jour med rydding av rotvelter og uttak av tømmer fra områder med stormskadet skog. Dette har foregått over hele Naturparken og representerer en stor arbeidsinnsats. I forbindelse med arbeidet med kulturminner i Våkendalen er det fjernet gran- og lauvskog rundt ruiner og langs Gjeilen. Ved Fløibanens øvre stasjon er det ryddet utsikt for det nye venterommet og rundt Fløisletten er det tynnet og kvistet i eksisterende skog for å åpne området med tanke på ulike friluftaktiviteter. Ved hjelp av Skogselskapets egne ansatte er det i løpet av året avvirket 300 m³ sliptømmer for salg. I tillegg ble 250 m³ skurtømmer foredlet på egen sag og ca. 1800 sekker ved, tilsvarende 80 m³ tømmer, ble produsert samme sted. Til sammen blir dette 670 m³ som er noe mindre enn året før, men som allikevel representerer en større verdi p.g.a. en høyere andel av videreforedling i egen regi.

Skogbruksplanlegger Jan Ivar Rødland i arbeid.

Foto: AI

De senere års skogsdrift i Naturparken har i stor grad vært styrt av naturkref-
tene da opprydding etter stormer har lagt beslag på en stor del av kapasiteten. I
løpet av 1998 vil utkast til Skogbruksplan foreligge. Selskapet må da utarbeide
målsetting for fremtidig drift av skogen. Dersom nye stormskader unngås bør
innsatsen i de nærmeste år konsentreres om ungskogpleie og tynning i granfelt,
spesielt i Våkendalen. Ungskogpleie ble påbegynt i 1996 og fortsatte også i år
i felter i Isdalen. Det er viktig, både ut fra kvalitetskrav, men også fra estetiske
hensyn, at dette ressurskrevende arbeidet kan fortsette i de nærmeste årene.

Veier og stier.

På grunn av gunstig vær er det i løpet av beretningsåret bare registrert små
nye skader på Selskapets veier. Disse skadene er reparert fortløpende, men
skader/slitasje som har utviklet seg gjennom mange år, har heller ikke i år
fått sin utbedring. Dette gjelder i første rekke Tippe-Tueveien og Hesteberg-
veien ved Skansemyren, veien fra Sandviksfjellet til Munkebotten, veiene fra
Garpe-tjern i Munkebotten og Skiveien til Ulriken. En utbedring av disse
veiene er i første rekke et økonomisk spørsmål, både i forhold til innkjøp av

Nymalt gjerde i Fløisvingene, en fryd for øyet.

Foto: AI

grus og transport, men også i forhold til bruk av egne ansatte over lengre tid. Samarbeidet med Bergen Turlag om utbedring av stier i Kanadaskogen som ble påbegynt i 1996, fortsatte utover i 1997. Selskapets oppgave besto blant annet i å skaffe materialer til stiutbedringer. Materialene som delvis ble produsert på stedet, skulle brukes til bygging av gangveier over bløte og slitasjeutsatte områder. Dette er en måte å utbedre stier på som også må vurderes i deler av Naturparken. Ved hjelp av et herværende malerfirma som stilte gratis maling til disposisjon, ble jerngjerdene i Fløisvingene malt i løpet av sommeren.

Leif Kvaløy, en av våre midlertidig ansatte, sto for arbeidet og dette utførte han med stor entusiasme og flid til glede for det turgående publikum, som også nyttet anledningen til å stoppe og skryte av vel utført arbeid.

Endring av Selskapets lover.

Som et resultat av strategiplanen nedsatte styret en vedtektskomite bestående av Astrid Mohn, Anders Kvam og Erik Næsgaard. Komiteen fikk som oppgave å gjennomgå vedtektene med tanke på en vedtektsrevisjon til årsmøtet i 1997. Selskapets lover hadde med små endringer vært uforandret siden 1945, og hensikten med endringsforslaget som ble vedtatt på årsmøtet i 1997, var

Skogmester og styret samlet på Sagen. F.v.: Axel Ingvaldsen, Arne Sælen, Ingrid Haukeland, Erik Næs-gaard, Astrid Mohn, Gunnar Opheim og Øivind Øvrebotten. Fraværende da bildet ble tatt: Børre Liland, Kjell Pedersen og Berit Jacobsen. Foto: August Werner

å bringe lovene ajour med dagens virkelighet. Mesteparten av endringene var små justeringer uten større betydning for Selskapets virksomhet, mens noen vil få betydning for driften videre. I forhold til styret er det kommet inn en bestemmelse om en maksimal funksjonstid i hvert styreverv på åtte år. Antall valgte varamedlemmer er redusert fra tre til to og styreformann endres til styreleder. Den største endringen gjelder utvilsomt Selskapets formålsparagraf som i de nye lovene lyder som følger:

§ 1 Formål.

Bergens Skog- og Træplantningsselskaps formål er å sikre og forvalte de områder som Selskapet disponerer til beste for Bergen by, blant annet ved å

- foreta planting og drive skogskjøtsel.
- verne, tilrettelegge og vedlikeholde områdene som rekreasjonskilde for befolkningen, som viktig del av landskapsbildet og som livsmiljø for planter og dyr.
- ivareta landskapets egenart og arbeide for vern av kulturminnene i området.

Ekskursjon til Selskapets eiendom på Løvstakken 26. august.

Foto: ØØ

Styrets arbeid.

Strategiplanen for Bergens Skog- og Træplantningsselskap som ble utarbeidet i 1996, førte til en aktivisering av styret. På styremøtet 11. desember 1996 ble det nedsatt en rekke komiteer som skulle arbeide med de tiltak som var vedtatt i planen. Noen av komiteene har oppgaver som ikke kan sies å være tidsbegrenset, mens andre har oppgaver av mer periodisk natur. De fleste av styrets medlemmer sitter i flere komiteer. Kulturminnekomiteen med Astrid Mohn som leder og medlemskomiteen med Børre Liland i spissen har allerede nedlagt et stort arbeid til beste for Selskapet. Den arbeidsform som her er igangsatt bør videreføres for realisering av Selskapets nye formålsparagraf.

For å gi styremedlemmene best mulig bakgrunnsinformasjon om Selskapets forvaltningsområde har styret bestemt at befaringer til ulike deler av Naturparken skal være en viktig del av styrets arbeid. Det ble i 1997 foretatt to slike befaringer. Den 12. juni gikk turen til Fløien, Skredderdalen og til slutt til Eventyrskogen ved ytre del av Fjellveien. Den 26. august var styret en tur til Selskapets eiendommer på Løvstakken. Turene gir kunnskaper, men er også viktige som diskusjonsarena for ulike problemstillinger i forhold til drift av områdene.

I løpet av beretningsåret ble den store Gjeilen (fegaten) i Våkendalen ryddet og gjort tilgjengelig for allmenheten.
Foto: AI

Kulturminneprosjekt i Våkendalen.

Kulturminnekomiteen bestående av Astrid Mohn, Øivind Øvrebotten, Dag Sletten og Åge Larsen tok i begynnelsen av året fatt på arbeidet med å videreføre og få satt ut i livet de planer som Åge Larsen hadde laget angående kulturlandskapet i Våkendalen. Det ble tidlig klart at arbeidet var av et slikt omfang at Selskapet ikke ville klare dette med egne midler. Velbegrunnede søknader ble utarbeidet og sendt til relevante kommunale, fylkeskommunale og statlige myndigheter om økonomisk støtte til prosjektet. I påvente av svar på søknadene ble arbeidet startet opp i mai måned ved hjelp av sysselsatte under tiltaket KAJA. Planene omfatter rydding i og rundt ruinene på Tarlebø og i Gjeilen og istandsetting av veien opp til og forbi Tarlebø. Reparasjon av låvemur på Tarlebø og av verneverdig bro ved Nilsaplassen er høyt prioriterte arbeider for å hindre ytterligere ødeleggelse på kulturminner. Åge Larsen som ledet arbeidet hadde med seg to sysselsatte utlånt fra Bergen Turlag, som i tillegg også jobbet med å tilrettelegge stier i Kanadaskogen. Da disse måtte slutte i begynnelsen av august, ble de erstattet av en ny sysselsatt fra Arbeidsformidlingen. På slutten av året var også Selskapets fast ansatte involvert i prosjektet. Ved årskiftet var første fase, som besto i rydding av området på Tarlebø og

langs Gjeilen, ferdig. Et internt prosjektreknskap viser at det i løpet av 1997 er gått med 16 månedsværk til arbeidet og at det førte til bruttoutgifter på kr. 126.000 for Selskapet. I forbindelse med kulturminneåret ble det arrangert en kulturminnestafett i hele landet. Her ble ruinene på Tarlebø kåret som Bergen bys bidrag av leserne i Bergens Tidende. Premien for dette var kr 3.500, og i tillegg bevilget Bergen kommune ved byantikvaren kr 30.000 til prosjektet. Ved årskiftet var det ikke mottatt andre tilsagn om økonomisk støtte til prosjektet. Tre søknader er fremdeles til behandling, mens de øvrige søknader har fått avslag. En videreføring av prosjektet avhenger av økonomisk støtte utenfra. Ut fra de positive signaler som ligger i de mottatte svar, og på tross av avslag om bidrag nå, er det godt håp om at økonomien vil komme på plass etter hvert.

Friluftaktiviteter.

En gjennomgang av siste års aktivitet viser at denne er svært stor, spesielt i Fløienområdet. Det arrangeres 7-fjellstur, Byfjellsdag, Speidernes vårmanøver, Barnas skidag, Nissedag, langrenn, orienteringsløp og turorientering av flere ulike arrangører.

I tillegg har skoler, organisasjoner og enkeltpersoner et utall av aktiviteter av forskjellig karakter. På Fløien er Fløisletten, Skomakerdiket, Aasebu og Brushytten de mest brukte stedene. Noen av arrangørene kontakter Selskapet eller kommunen og søker om tillatelse til sitt arrangement. Andre gjør det ikke.

En fremtidig forvaltning av områdene må antagelig i større grad enn i dag både legge forholdene bedre til rette for ulike arrangører samt føre bedre tilsyn med virksomheten.

Mannskapssituasjonen.

Fire sysselsatte under tiltaket KAJA har også i 1997 vært en del av Selskapets arbeidsstyrke. På slutten av året kom imidlertid meldingen om at det fra 31. desember 1997 var helt slutt med dette sysselsettningstiltaket, og at det på kort sikt ikke vil bli erstattet av tilsvarende tiltak. Medarbeiderne som Selskapet derved mister, har vært et verdifullt supplement til de fast ansatte og har de senere år ført til løsning på arbeidsoppgaver i Naturparken som ellers ville vært ugjorte. I tillegg har disse medarbeiderne tilført arbeidsmiljøet mye positivt. Selskapets mannskapstyrke består derfor fra årskiftet foruten skogmester av tre fast ansatte og en lærling. Vår faste skogsarbeider Yngve Nymark har søkt ett års permisjon fra 1. oktober 1997 og i hans sted er Jarle Raa tilsatt i et årsvikariat. Jarle Raa er den første i Hordaland som har tatt fagbrev i skogsarbeiderfaget. Han har tidligere praksis fra Selskapet og har gått sin læretid i Bergen kommune. Vi ønsker ham velkommen.

En fjellets «Gentleman»

Få, om noen, kjenner Naturparken bedre enn Jørn B. Erlandsen. Gjennom et langt liv har denne fjellets «Gentleman» tråkket hver sti og vei på Ulriken, Midtfjellet og Fløien. De siste årene har Fjellveien vært hans domene.

I takknemlighet har Erlandsen i anledning sin 70-årsdag skjenket Selskapet kr 40.000,-. Beløpet vil, etter giverens ønske, bli benyttet til maskinkjøp. Foto: AI

Fra 6. oktober skal Kenneth Myrvoll ha 24 måneders læretid i skogsarbeiderfaget for deretter å avlegge fagprøve. I tillegg kommer en gruppe fra kommunalavdeling Pleie og Omsorg på Landås 2 dager i uken for å drive med vedproduksjon og arbeidstrening.

Kommunens bidrag og mottatte gaver.

Kommunens bidrag for 1997 var på kr. 611.000, en økning fra året før på kr. 200.000. Rådmannens budsjett hadde i utgangspunktet uendret tilskudd, men i budsjettbehandlingen i Bystyret ble bevilgningen økt med kr. 200.000. Selskapet har i 1997 mottatt flere gaver. Fra Anna Hansens dødsbo er det mottatt kr. 50.000 i testamentarisk gave. Denne er tilført grunnfondet. Ved årsskiftet er det fra Jørn B. Erlandsen mottatt en gave på kr. 40.000. Beløpet innteksføres i 1998 og vil bli nyttet til maskinkjøp etter ønske fra giveren.

På slutten av året mottok Selskapet melding fra Westfal-Larsen og hustru Anna Westfal-Larsens Allmenntilgittige Fond om bevilgning av kr.100.000 til restaurering av den gamle Løen på Sagen.

Bygningskomiteen bestående av Astrid Mohn, Jo Gjerstad og Lasse Bjørkhaug arbeider videre med planlegging av dette prosjektet for igangsetting i løpet av 1998.

Medlemstallet.

Etter kontingentforhøyelsen (1996) fra kr. 65,- til 100,- kr for årsbetalende og fra kr. 400,- til 1500,- for livsvarige medlemmer er flertallet av årets nye medlemmer årsbetalende. Dette er i tråd med styrets ønsker. Sammen med de senere års gledelige økning i medlemstallet har kontingenten nå betydning for Selskapets økonomi.

I beretningsåret er 76 nye årsbetalende og 7 nye livsvarige innmeldt. Etter fratrekk for utmeldte og frafalne er nå Selskapets medlemstall 897 årsbetalende og 932 livsvarige. Til sammen 1829 medlemmer.

Regnskapet.

Årets driftskostnader var kr 2.212.682. Med driftsinntekter på kr 1.730.66 inklusive refusjon for arbeid for trygd og driftstilskudd fra Bergen kommune, ble driftsunderskuddet på kr. 482.021. Med ekstraordinære inntekter på kr 139.040 og fonds- og renteavkastninger på kr 250.297, er ikke dette nok til å dekke underskuddet. Vi står igjen med et negativt resultat på kr 92.684 som må dekkes av grunnfondet. Underskuddet er betydelig mindre enn de foregående år, men når Bergen kommune i 1998 igjen reduserer tilskuddet ser styret fortsatt med bekymring på den videre økonomiske utvikling.

Inntektsført tilskudd til arbeid for trygd er spesifisert i regnskapet. For å få sammenlignbare tall er regnskapet for 1996 omarbeidet på dette punkt.

Styret takker.

Styret takker alle ansatte for godt utført arbeid. En særlig takk til Grønn avdeling i Bergen kommune og til Bergen Turlag for god hjelp og godt samarbeid. Vi takker også Fløibanen, Idrettsavdelingen i Bergen kommune og Landbruksavdelinga hos Fylkesmannen. For tilskudd og gaver takker vi også Bergen kommune, Bergen Bys Nyttige og Voksende fond og Familien Loofts gave. Vi takker også våre andre givere: Anna Hansens dødsbo, Jørn B. Erlandsen og H. Westfal-Larsen og Hustru Anna Westfal-Larsens Allmennyttige fond. Til slutt sender vi en takkens ord til våre medlemmer, våre annonsører og til andre lag og enkeltpersoner som på forskjellig vis støtter virksomheten i Bergens Skog- og Træplantningsselskap.

Bergen, 17. februar 1998

Berit Lacobsen

Erik Næsgaard

Kjell Pedersen

Øivind Øvrebotten

Astrid Mohn

Børre Liland

Ingrid Haukeland

Axel Ingvaldsen

Selskapets årsmøte

holdes torsdag 23. april 1997 kl. 19.15 på Fløien Folkerestaurant

Gratis Fløibane klokken 18.30 og 19.00 mot fremvisning av årsberetning

Dagsorden:

1.
Valg av møtedirigent og referent
2.
Styrets beretning
3.
Årsregnskap
4.
Fastsettelse av kontingent
5.
Innkommne saker.
6.
Valg av styreleder, styremedlemmer og varamedlemmer.
For tur til å tre ut av styret: Kjell Pedersen
og Astrid Mohn
7.
Valg av valgkomite
8.
Valg av revisor

I tilknytning til årsmøtet vil skogbruksplanlegger

JAN IVAR RØDLAND

innlede om Selskapets nye skogbruksplan –
En spennende utfordring for fremtiden.

Diskusjon.

Resultatregnskap pr. 31. desember

	1997	1996
<i>Driftsinntekter.</i>		
Salg ved, materialer, etc.	443.304	361.728
Årskontingenter.....	82.150	53.300
Veivgifter	51.700	51.200
Diverse inntekter.....	27.000	22.000
Leieinntekter	26.100	22.800
Renteinntekter	39.173	42.063
	<hr/>	<hr/>
Tilskudd Bergen kommune	611.000	411.000
Refusjon arbeid for trygd.....	450.234	602.246
Sum driftsinntekter.....	<hr/> 1.730.661	<hr/> 1.566.337
<i>Driftskostnader.</i>		
Lønn, pensjon og sosiale utgifter	1.619.581	1.646.541
Veiarbeider, grusing og nyplanting	12.759	57.452
Sag, traktor, bil	317.940	223.975
Fjellveien 34 og 36	13.049	7.471
Administrasjon	81.800	55.464
Medlemsutendelse.....	90.570	79.240
Forsikringer.....	40.308	44.695
Honorarer.....	36.675	38.950
Sum kostnader.....	<hr/> 2.212.682	<hr/> 2.153.788
Underskudd på driften	482.021	587.451
<i>Ekstraordinære inntekter og kostnader.</i>		
Salg jubileumbøker	5.900	5.620
Tilskudd til planting, kulturarbeid etc.....	133.140	20.180
Anonyme gaver	0	10.000
Overført fra avsetning utbedring veier etc.	0	60.000
	<hr/> 139.040	<hr/> 95.800
<i>Fonds- og renteavkastninger etc.</i>		
Fondsavkastning.....	45.568	79.312
Festeavgifter Løvtakksiden	56.782	56.783
Renteinntekter	134.631	104.763
Bergen By's Nyttige og voksende fond.....	2.882	2.873
Familien Looft's gave.....	15.000	11.750
Forvaltningsgebyr	- 4.566	- 9.915
	<hr/> 250.297	<hr/> 245.566
Resultat før årsoppgjørdisposisjoner.....	- 92.684	- 246.085
<i>Årsoppgjørdisposisjoner.</i>		
Overført fra grunnfond til dekning av tap	92.684	246.085

Balanse pr 31. desember

1997

1996

EIENDELER

Omløpsmidler

Refusjonskrav sysselsettingstiltak.....	162.500	92.308
Fordringer, ubetalte festeavgifter.....	14.826	2.199
Oppptjente ikke forfalte renter.....	24.957	0
Kasse.....	19	18
Innestående i bank.....	<u>1.290.425</u>	<u>1.172.758</u>
Sum omløpsmidler.....	<u>1.492.727</u>	<u>1.267.283</u>

Anleggsmidler.

Utmarksstrekninger Løvtakksiden.....	1	1
Redskaper, barakker, traktor, transportbil.....	4	4
Eiendommer Fjellveien.....	<u>1</u>	<u>1</u>
Sum anleggsmidler.....	<u>6</u>	<u>6</u>

Fondsmidler.

Plassering av fondsmidler.....	2.433.000	2.433.000
Aksjer, obligasjoner, verdipapirer.....	446.251	573.251
Sum fondsmidler.....	<u>2.879.251</u>	<u>3.006.251</u>
Sum eiendeler.....	<u>4.371.984</u>	<u>4.273.540</u>

GJELD

Kortsiktig gjeld.

Kreditorer

Offentlige trekk og feriepenger.....	227.923	114.066
Annen kortsiktig gjeld.....	94.771	76.900
	<u>322.694</u>	<u>190.966</u>

Avsetninger.

Skog og miljøtilskudd 1998.....	65.000	65.000
Avsatt til utbedring veier etc.....	75.000	75.000
Vedlikehold eiendommer.....	100.000	100.000
Sum avsetninger.....	<u>240.000</u>	<u>240.000</u>

Egenkapital.

Grunnfond.....	2.408.574	
Tilført livsvarig medlemskap.....	9.400	
Arv v/A. Hansens dødsbo.....	50.000	
Tap 1997.....	<u>- 92.684</u>	
	2.375.290	2.408.574

B.S. og T.S 's rørlige fond.....	175.000	175.000
----------------------------------	---------	---------

Testamentariske fond.

Bonnevie Angells Fond.....	350.000	
Bonnevie Angell og hustrus gave.....	80.000	
Hildur og Harald Utnes Fond.....	90.000	
Johan Thesens legat.....	10.000	
A. B. Halvorsens Fond.....	10.000	
H. A. Michelsens Fond.....	275.000	
Konsul J. C. Isdahl's Legat.....	24.000	
D. H. Griegs Fond.....	20.000	
K. Thisted og hustru G. Bentzon Thisted's fond.....	250.000	
Birger Olav Jaasunds Fond.....	<u>150.000</u>	
	1.259.000	1.259.000
Sum egenkapital og fond.....	<u>3.809.290</u>	<u>3.842.574</u>
Sum gjeld, avsetninger og egenkapital.....	<u>4.371.984</u>	<u>4.273.540</u>

Bergen, 17. februar 1998

Astrid Mohn

Erik Næsgaard

Børre Liland

Berit Jacobsen

Kjell Pedersen

Øivind Øvrebotten

Ingrid Haukeland

REVISJONSBERETNING FOR 1997

VI HAR REVIDERT ÅRSOPPGJØRET for Bergens Skog- og Træplantningsselskap for 1997 som viser et årsunderskudd på kr 92.684. Årsoppgjøret, som består av resultatregnskap og balanse, er avgitt av selskapets styre.

Vår oppgave er å granske stiftelsens årsoppgjør, regnskaper og behandlingen av dens anliggender for øvrig.

Vi har utført revisjonen i henhold til gjeldende lover, forskrifter og god revisjonsskikk. Vi har gjennomført de revisjonshandlinger som vi har ansett nødvendige for å bekrefte at årsoppgjøret ikke inneholder vesentlige feil eller mangler. Vi har kontrollert utvalgte deler av grunnlagsmaterialet som underbygger regnskapspostene og vurdert de benyttede regnskapsprinsipper, de skjønsmessige vurderinger som er foretatt av ledelsen, samt innhold og presentasjon av årsoppgjøret. I den grad det følger av god revisjonsskikk har vi gjennomgått foreningens formuesforvaltning og interne kontroll.

Etter vår mening er årsoppgjøret gjort opp i samsvar med regnskaps- og stiftelsesloven, forskrifter og stiftelsens formål, og gir et forsvarlig uttrykk for stiftelsens økonomiske stilling pr. 31. desember 1997 og for resultatet av virksomheten i regnskapsåret i overensstemmelse med god regnskapskikk.

Uten at det har betydning for konklusjonen i avsnittet over, vil vi presisere at selve presentasjonen av regnskapet ikke tilfredstiller kravene i regnskapsloven.

Bergen, 11. mars 1998
KPMG as

Sverre Grimstad
Statsautorisert revisor

En libelle klekkes i Revurstjernet

Foto: ØØ

En sommerdag vandret Selskapets hoff-fotograf langs Revurstjernets bredder, denne lille innsjøen som få enser om de ikke er lokalkjent og tar av fra allfarveien.

Så plutselig, et naturens under på et lite strå, fanget inn i et tiendedels sekund; en libelle er klar for å utforske verden. En «øyenstikker», dette insekt som pirrer nysgjerrigheten hos de store og sprer frykt blant de små.

Vår store poet Bjørnstjerne Bjørnson har skildret denne stemningen i sin salme:

*Ære det evige forår i livet,
som allting har skapt!
Oppstandelsens morgen det minste er givet,
kun former går tapt.
Slekt føder slekt,*

*stigende evne den når;
art føder art
i millioner av år.
Verdner forgår og oppstår.*

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

A/S FLØIBANEN

Påskestemning fra Jordalskaret mot Rundemanen

Foto: ØØ

Sommer og vinter - like utenfor stuedøren venter bergensernes naturparadis. Denne veien, vandret han mange ganger, Alfred Madsen, på vei til Vikings hytte på Værgen. Var det utsynet fra Jordalskaret mot Rundemanen som inspirerte ham til de lyriske strofer han senere satt på prent i idrettsforeningens sangbok:

*Fjellet har helsebod, kraft i sitt rike,-
kom der en høstdag når løvet er gult,
eller en sommer med sol over dike.
Aldri du finne vil livsåren skjult.-
Kom der en vinter når viddene skinner
- ren som en engel - av nyfallen sne.
Se da hvor stjernene stille de tindrer.
Og bøy deg ensom og ydmykt i kne.-*

*Fjellet det skjenker i breddfulle skåler
sunnhetens roser til gammel og ung.
Brystet det spennes og øynene stråler.-
Lett iler foten opp bakkene tung.
Inn mot de øde og ødslige vidder
finner du lise for sorgfylde sinn.
Gå dit i morgen - Bli fjellenes ridder,
og de vil tørke din tåre av kinn.*

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

A.S J. LUDWIG MOWINCKELS REDERI

Brennhaugen og Munkebotsvannet (Meyervannet)

Foto: ØØ

*No ser eg atter slike fjell og dalar
som dei eg i min fyrste ungdom såg,
og same vind den heite panna svalar;
og gullet ligg på snjo som før det låg.*

*Det er et barnemål som til meg talar
og gjer meg tankefull, men endå fjåg.
Med ungdomsminne er den tala blanda,
det strøymer på meg så eg knapt kan anda.*

Han gjorde Aasmund Olavssons kjente strofer til sine, den gamle buekorpsgutten, da han etter mange år i landflyktighet fikk se Brennhaugen igjen. Der hadde han i svunnen tid årlig vært på buekorpssets batalje siste helg i april. Om regnet øste ned, om det var sne i luften, til Munkebotn bar det under *“trommens skarpe larm”* som det skrevet står.

Den gamle furuskog, som nå Selskapet ønsker fredet, var den ideelle tumleplass for gutteleken, bueskytingen på blink, og selve bataljen, der første kompani sloss mot annet-, så blodet sprutet og tårene spratt. Glade til sinns og rike på minner bar det så hjemover da klokken nærmet seg fem.

Den dag i dag marsjerer nye generasjoner til Brennhaugen for å oppleve den samme gamle guttelek. Tradisjonen lever - leve tradisjonen.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

ODFJELL ASA

VÅKENDALEN

Av Dag Sletten

Da området som skal beskrives, ligger på grensen mellom Bergens- og Nordhordlandsdialekt, velger eg å skrive stednavnene i normaliserte former og håper erkebergensere blant leserne vil bære over med dette.

I ÅRSBERETNINGEN FOR 1995 vandret vi langs Svartediket og så tilbake på en tid da fastboende oppe i dalen brukte den gamle veien. Dalen var da helt annerledes enn i dag. Der det nå suser bar- og lauvskog, var det for inntil ca 70 år siden bare snaufjell og lyngmark utenom bøene og noen små skogteiger. Fotoet i Bergensernes Fjellverden nr 1 s 203 er fra før 1925 og viser alle gårdene. Men det gir dessuten et godt bilde på hvor naken dalen har vært før vår tid.

Kjøreveien langs Svartediket og opp i Våkendalen ble bygget ferdig i siste halvdel av forrige århundret. Men kan hende helt fra yngre jernalder har det ført stier og tråkk gjennom dalen, da det allerede fra den tiden foregikk handel mellom Vestlandets ytre og indre strøk.

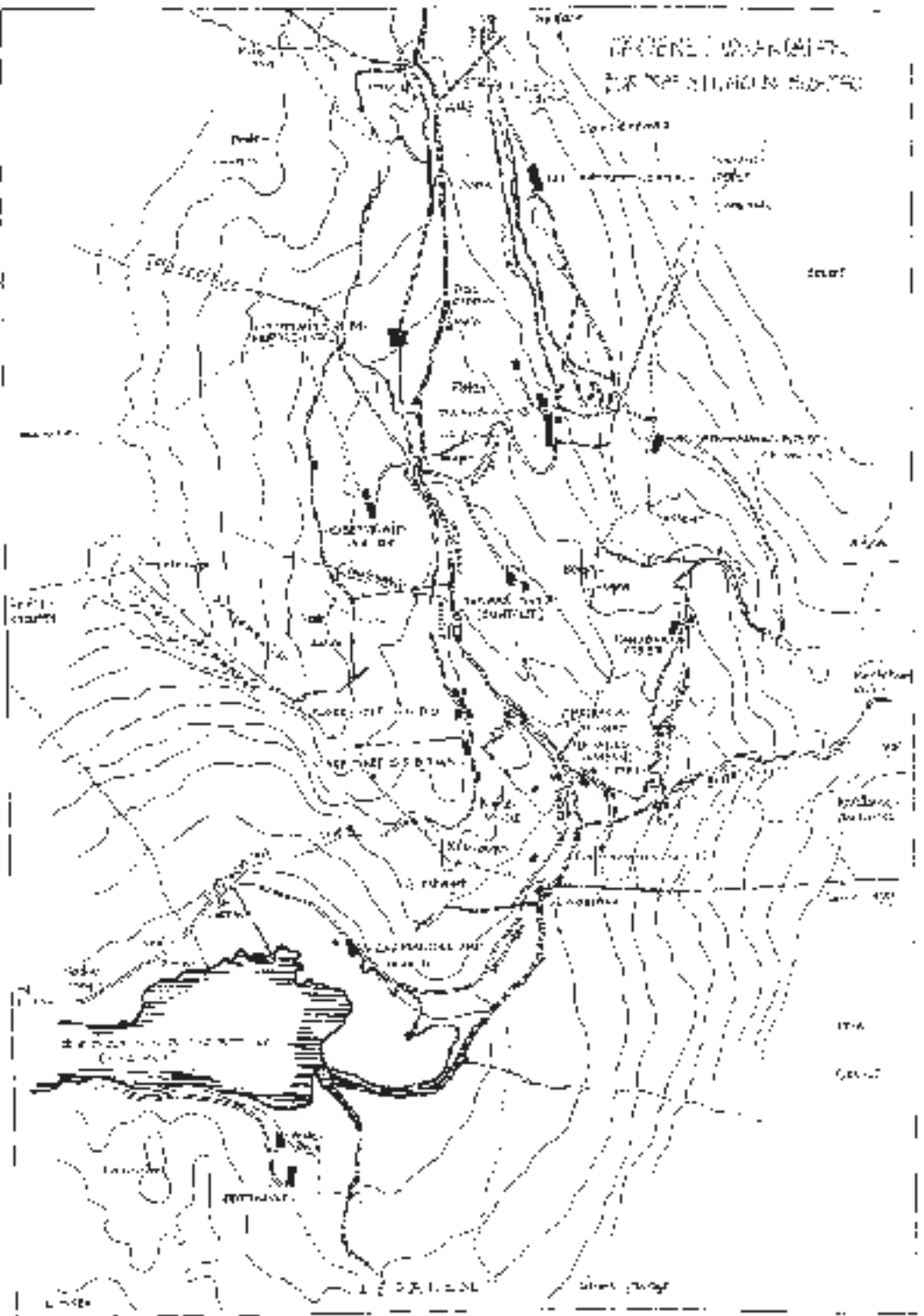
Navnet Våkendalen er litt problematisk. I Magnus Lagabøters Bylov fra 1276 beskrives grensen for Bergen bys utmark i fjellet og på Sydnes. Her nevnes «varden på fjellet oppi Våpnadal» som et grensemerke. Det er stort sett enighet om at denne varden må ha ligget i Rundemansområdet. Men beliggenheten av «Våpnadal» som brukes til å stedfeste varden og dermed fjellet, har det i debattene om Bylovens grenser, vært uenighet om.

I en topografisk beskrivelse fra 1779 sies at Årstad kirkesogn består av to daler. Den ene kaller forfatteren Bydalen, den andre heter Våke- eller Våkendalen, men er av noen også kalt Isdalen. Videre sier han: «Vaakedalen begynder strax ovenfor Lungaards-Vandet og stiger derfra imod Østen til Fjelds...» Lyder Sagen skriver i sin bok fra 1837 «Historisk vandring i Bergen og dens nærmeste Omegn» om «Vaakedal, som gaar fra Fløen opad til Svartediget og som har sit navn af Alrekstadvaagen, hvilket Lungegaardsvandet kaldtes førhen...»

Språkforskeren Mikkjel Sørli skrev i en artikkel i 1936 om navnet. Han viste til at formen «våkn» for «våpn» er vanlig i norske dialekter, og at overgang fra konsonanten p til k kan påvises allerede i gammelnorsk. Mye tyder altså på at navnet Våpnadal i Byloven er det samme som seinere tiders Våke(n)-dalen. Det er også trolig at navnet fra gammelt av er brukt om denne svært markerte dalen, helt fra fjord til fjell. I så fall er det mindre sikkert at «varden på fjellet» må ha ligget på Rundemanen.

Muntlige opplysninger fra noen av de siste beboerne øverst i Våkendalen er motstridende med hensyn til hvor lenge folk her oppe brukte dette navnet. Noen har sagt at navnet var ute av bruk da de bodde her, og at de brukte navnet Dalen.

GENERAL INFORMATION
FOR THE STATION SURVEY

Men flere har sagt at foreldrene deres brukte eller kjente til det gamle navnet. Skolekretsen her inne het Isdalen.

Men i alle fall synes navnet Våkendalen å ha vært på vei ut da oppmålingssjef Øyvind Winge Grimnes tok det med på «Kart over Bergen med Byfjellene» som han utga i 1927. Han brukte formen Våkedalen og plasserte navnet mellom Isdalsvatnet og Tarlebøvatnet.

Lyder Sagens forklaring på navnet Våke(n)dalen er ikke dum. Navnet Vågedalen på en bratt fjelldal opp fra Laksevåg har utvilsomt en slik bakgrunn. Men har Sagen rett, får vi et problem med å knytte navnene Våpnadal og Våkendal til hverandre. Førsteleddet våk(e)n- eller våp(e)n- kan ha utviklet fra av mange ulike ord og betydninger.

DEN ELDSTE STIEN GJENNOM VÅKENDALEN skal fram til forrige århundre ha vært kalt Nordfarvegen, og i dalbunnen lå en stein som het Nordfarsteinen og en haug som kaltes Nordfarhaugen. Disse ligger der stien tok opp fra Småskogen ved Svartedikets nordvestside. Stien krysset nåværende Tarlebøveien like innenfor der det store steinbruddet nå ligger. Herfra er stien ennå i bruk som snarvei opp til veisvingen nedenfor det sørligste bruket på Kobbeltveit. Stien fulgte antakelig samme lei som den nåværende Tarlebøveien oppover dalen. Der kjøreveien tar over veibroen over Storelva, hovedelven gjennom Våkendalen, fortsatte stien på vestsiden av elven. Vi kan ennå finne den på oppsiden av steingarden som bukter seg oppunder den bratte Svarthammeren. Nordfarvegen passerte bondestemmen i Tarlebøvatnet, gikk videre nordover Storemyra og rundet nordsiden av Midtfjellet, fulgte den øvre delen av Jordalsskaret og tok til venstre opp Kukleivane forbi hytten Dyrhovda og Skitnedalsstemma. Herfra gikk den ned til Åreina og Hauglandsdalen. Fra Jordalsskaret og opp mot Varegga fins rester av trapper og oppmuringer.

Stien over Varegga hadde en grein som tok til høyre ved broen øverst i Våkendalen og fulgte sørsiden av Tarlebøvatnet, som av folk i Våkendalen ble kalt Sætervatnet. Over Torvskorane er den gamle stien neddemmet. Men så kan den følges opp Ura til Øvre Jordalsvatnet, og herfra sør om vatnet opp til Svartebotnen. Videre gikk den over Kuskaret og ned til Åreina. Stiene over Varegga var regnet som lengre enn Borgaskars-vegen. Dette er kanskje fordi man trodde de gikk høyere til fjells. Men det er liten høydeforskjell mellom disse tre ferdseisveiene.

I tillegg til «hovedveiene» gikk det flere lokale stier opp fra Våkendalen. De førte til slåttemarker, støler, beiteområder og torvmyrer. En byvei som også kan ha blitt brukt som snarvei over Fløyen av folk fra Arna, gikk opp fra vestsiden av dalen. Den er tegnet inn på sørøstsiden av Rosseskaret på et omlandkart fra 30-årene. Stien kan ha hatt flere oppganger fra Kobbeltveit, men det er ikke lett å finne spor etter slike i dag.

Et minne om byturer langs denne stien er navnet Lørdagsknausen. Det betegner en kamp nedenfor veien mellom Blåmansvatnet og Tennevatnet, eller Tindevatnet

Fra Haugen vest om Kobbeltveit på 1920-tallet. Til høyre i bildet er våningshuset på Skintveitgården, og husene på Tarlebøs bruk 3 sees uklart bakenfor. Steinrøysen på bildet er oppsprengt masse fra grøften som ble laget for vannledningen fra Tarlebøvatnet. Personene er bak fra venstre: Sverre, Magnus, Anton, Walter, Norvald, Johannes, Nikolai og Kari. Foran fra venstre: John, Kaare, ukjent, ukjent og Solveig. Alle personene har Kobbeltvedt som etternavn. Foto utlånt av Kari Kobbeltvedt.

Familiebilde fra Kobbeltveit ca 1920. Det er tatt noen meter nord for den ennå stående saueflore. I bakgrunnen sees floren på Skintveit-gården på Tarlebøsidan. Personene er fra venstre: Kari, Johannes, ukjent, John og Solveig. Alle personene har Kobbeltvedt som etternavn. Foto utlånt av Kari Kobbeltvedt.

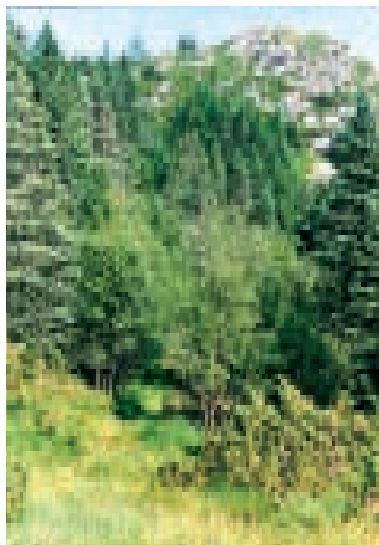
som det i dag skrives. Bakgrunnen for navnet på kollen kan være at folk rastet her på hjemvei fra torgturene som var onsdager og lørdager. På sørsiden av knausen er en fin hylle med flott utsikt. Skjult fra heimegårdene kan byfarere ha sittet her i fred med en knert etter lørdagsturen til Torget. Helt tydelig kommer denne tradisjonen fram i navnet Brennevins-tua som betegner en liten haug midt i Borgaskaret, byggen for gårdene i Langedalen. Men også navnet Pengebakken mellom Kobbelveit og Rysse-skaret kan ha hatt med byhandel å gjøre, selv om sagnet visstnok forteller at Gjest Baardsen gjømte bort en stor pengesum her.

Fra Hardbakkhaugen gikk en bratt sti opp til platået ved Langelivatnet. Stien hadde flere navn; Langskåra, Harestien, Trappestien. Hyttefolk brukte den opp til Langelivatnet før kjøreveien til Tarlebøvatnet kom, og de kalte den Hardbakkstien. Den er nå svært vanskelig å finne, bortsett

fra helt øverst. Et felt med granskog og noen jordskred regnsommeren 1967 har brutt den ned. Øverst het det Synnøvbrotet etter en jente som falt utfor her. Nord for munningen av Hardbakkdalen gikk stien Råka opp til samme fjellet. Fra Stykket nordvest i dalen gikk det et far opp mot Svarthamretjørna. Den kan ennå finnes som en utgravd og oppbygget trassé, kan hende til bruk for sledetransport av torv. På et foto side 61 i Bergensernes Fjellverden bind 2 er den tydelig å se ovenfor Kvithola.

Oppover fra foten av Bogstifossen går en muret vei til Hardbakkstallane sør for munningen av Hardbakkdalen. Her var slåttemarker, beiter og støl oppunder Stallevlia. Omkring århundreskiftet begynte også hyttefolk på Storfjellet å bruke denne stien, og de fortsatte opp fjellsiden i et bratt søkk som de kalte Smalstien.

Gårdene i Våkendalen kan være ryddet noe etter forrige årtusenskifte. I en studie av gammel bosetning i Bergensområdet, trykt i Bergen Historiske Forenings skrifter 1974, drøfter Torbjørn Låg bl.a. disse tre gårdene. Han hevder at i alle fall navnene på gårdene er fra før Svartedaudentid, men også ut fra skatteutmålingen deres på 1500-tallet antar han at gårdene har eksistert i høymiddelalderen. De har da sannsynligvis vært en del av Årstad gård. Denne kom seinere under Lungegården, og ble ikke skilt ut igjen som egen gård før 1701. Våkendalsgårdene ble på denne tiden

Lørdagsknausen sett fra sørvest 1994. I forgrunnen er rester av en oppmuret vei som kanskje var anleggsvei under omreguleringen av Tennevatnet i 1820, eller da Vannverket bygget ny demning her ca 1880. Foto: Dag Sletten.

Bryllup på Tarlebø ved århundreskiftet. Bildet synes å være tatt i skråningene opp for gamletunet, kan hende ved veien Haugasvingane som førte opp til Hardbakkahaugen. Fotograf: ukjent.

eid av rike borgere fra Bergen, men kort etter ble de solgt til selveiende bønder.

Ut fra beliggenheten vil jeg tro at Tarlebø er den eldste gården i dalen. Både solforhold og terrenget er mer lagelig her enn på de to andre gårdene, Kobbeltveit og Hardbakka. Navnet Tarlebø kan ha mannsnavnet Tarald i førsteleddet.

I gamle dokumenter fins mange belegg, eller oppskrevne former, av navnene på Våkendalsgårdene. Det eldste belegget for Tarlebø er fra 1563, og det ble da skrevet Tharallebø. Seinere dukker opp former som Tarildebøe, Taraldebøe, Tarildebo, Tarlebye, Terlebø. Slik er det med gårdsnavn over hele landet, det var ofte danske embetsmenn eller norske, dansk-påvirkete byfolk som skrev, og de hadde lite greie på hvordan navnene ble uttalt. Som rimelig er, normaliserte de navnene ut fra hva de trodde navnene egentlig betød, og mye rart kommer ut av slikt.

Når gårder deles i flere bruk, får underbrukene egne navn mens hovedbruket oftest beholder det opprinnelige. Tarlebø var sannsynligvis delt i tre bruk allerede på 1700-tallet. Det antatt eldste bruket, der Skogselskapet ryddet i 1997, har rimeligvis vært kalt Tarlebø. Det øverste het Tarlebøtræet. Ruinene etter dette tunet består av en steinrøys av nedfalne murer. Om lag 200 m nord for tunet er rester av heimestølen til Tarlebø.

Ordet «træ» er vanlig i stedsnavn i og omkring Bergen. Det bruktes om jordstykker i utkanten av innmarken der krøtter sto og tråkket før melking eller innhenting.

Hovedbruket på Tarlebø i siste halvdel av 1800-tallet. Bak våningshuset ser vi at den gamle floren allerede er revet på grunn av delingen av gården. Til høyre er en saueflor, og i forgrunnen nysgjerrige kyr som venter på melking i kveldssolen. Bildet er tatt av en omreisende tysk fotograf, og artikkelforfatteren fant det tilfeldigvis i Sogn Dagblad for noen år siden. Originalen tilhører Fylkeskonservatoren i Sogn og Fjordane.

Treet som står inntil bolighuset, står ennå i dag, og det er med på begge bildene på neste side.

Gårder som har slike navn, er alltid yngre enn de nærliggende gårdene som vi finner i trø-navnenes forledd. Bruket Tarlebøtrøet er altså ryddet på stedet der den eldste gården, Tarlebø, hadde samlingsplass for krøtter. Andre gårder der slike navn er registrert i Årstad, er Kobbeltveit, Landås, Haukeland og Ny-Krohnborg.

Hovedbruket på Tarlebø var delt mellom to eiere allerede på 1700-tallet. Å dømme etter gamle kart og etter grensesteingarden mellom disse brukene, har skiftet gått midt gjennom langhuset på gamletunet. Gamlefloren lå sønst i langhuset. Det nordligste bruket fikk ny flor et stykke nord for og adskilt fra gamletunet, og bolighus på det gamle langhusets grunnmur. Trolig hadde de to brukene felles tun en tid. Seinere ble treverket i gamlefloren revet, og bare le-muren står tilbake (Jfr foto av Tarlebø fra slutten av 1800-tallet).

Nytt tun for det sørligste bruket ble reist ca 200 m nede i bakken mot sør. Boligen her var i sveitserstil med store takutstikk som var på moten mellom 1840 og et stykke ut på 1900-tallet. Ruinene etter fjøset er tydeligvis av nyere dato enn de fleste andre fjøsene i dalen. Ut fra dette får en anta at det nye tunet kom omkring 1870-80.

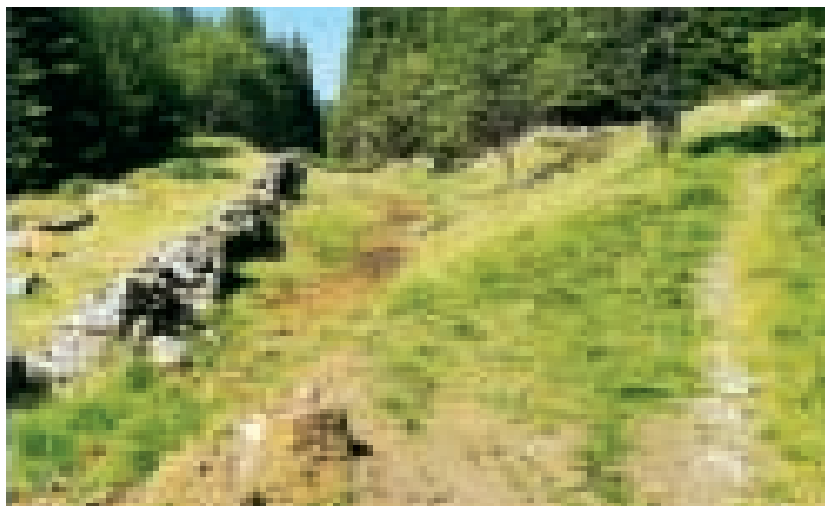

Tuftene på Tarlebø fotografert høsten 1966.

Foto: Dag Sletten.

Kulturminnekomitéen i Skogselskapet på befaring i juli 1997. Bildet er tatt på samme sted og i samme retning som bildet over og det på side 26. Vi gjenkjenner grunnmurer og steingarder. Foto: Dag Sletten.

Inngangen til Geilen fra sør, fotografert i 1997. Bildet er tatt fra samme sted som bildet av tunet på Tarlebø fra forrige århundre, men i motsatt retning.

Foto: Dag Sletten

Fra det eldste bruket går en 400 m lang geil nordover til Tarlebøtræet. Den består av to parallelle steingarder med ca 20 meters avstand. Gjennom Geilen, som er omtalt i et dokument fra 1821, ble krøtter ført til utmarksbeiter nord for Træet. Geilen beskyttet dyrket mark mot buskapen. Slike geiler fra tun til utmark eller sjø fantes på mange gårder omkring Bergen. Flere stednavn minner om denne ordningen; mest kjent er Årstadgeilen mellom Årstad og Fløen.

Ca 100 m ovenfor Vannverkets trykkbasseng nord for Tarlebøbroen er rester av en bondekvern. Vi kan se grunnsteinene for kvernhuset og et par oppmurte steinkar som bar vannrennen. Inntaket var en kulp i Storelva. I et dokument fra 1664 nektet eieren av Lungegården, Blanchefflor Bildt, bøndene langs vassdraget å ta vann fra elvene til egne kverner. Bare én bondekvern ble tillatt, og det kan være denne vi finner rester av på Tarlebø. Allerede før 1779 hadde mølleeierne sikret seg mot tørke ved å stemme opp reservemagasiner i Nydiket, Tennevatnet, Tarlebøvatnet og Langelivatnet.

Av Thore Olsen kjøpte Nils Andersen bruk 1 på Tarlebø ca 1750, og han fikk også hånd om Tarlebøtræet. I 1782 kjøpte han dessuten bruk 3 fra Rasmus Johannessen, og Nils eide derved hele gården. Han hadde nok klare planer med disse gårdskjøpene.

Nils' datter Anna giftet seg med Ole Olsen på Hardbakka. Ole fikk av svigerfaren skjøte på Træet våren 1782. Men han overlot dette samme dagen til sin svoger Mathias Olsen, som var gift med Nils' andre datter Malene. Mathias og Malene fikk samtidig bruk 1 av Nils. Disse to brukene ble skjøtet over til sønnen deres

Vestmuren av den «nye» floren på Tarlebø som ble bygget etter at gamletunet ble delt i to bruk. Hellen over et av vinduene er knekket. Muren må derfor sperres av inntil den kan bli satt i stand igjen.

Foto: Dag Sletten, 1997

Ole Nicolai i 1811. Men i 1837 får Oles sønn Martinus bruk 1 samtidig som Martinus' sønn Martinus Martinussen får Træet. Ca tretti år seinere går Træet ut av slekten. Baste Bastesen Vedaas hadde bruket fra 1864 til Johan Olsen overtok i 1885. Han satt bare til Bergen kommune tok over i 1891. Men Mathias, Malene og etterkommerne deres drev bruk 1 i nesten hundre år. I 1893 kom innflytteren Johannes Skintveit til bruk 1, og etter ham ble bruket gjerne kalt «Skintveit-gården». Bare fem år fikk han drive bruket før også det ble ekspropriert av hensyn til Bergen Vannverks interesser.

Bruk 3, den nordre delen av det gamle hovedbruket, beholdt Nils Andersen til 1795. Da overlot han det til sin tredje datter Berthe og mannen hennes Berge Johannessen. Ikke lenge etter døde Berge, og Berthe og datteren Anne Karine drev bruket fram til 1814. Nå gifter Berthe seg igjen, og den nye mannen Nils Olsen sitter med skjøtet til han dør i 1826.

Berthe er nok en gang enke på gården, og i en kort periode driver hun den sammen med sin sønn Berge Nilsen fra sitt første ekteskap. Så kommer Anne Karine igjen inn som eier av bruket. Hun gifter seg med Johannes Andersen Liland i 1830, men hun dør etter få år. Enkemannen Johannes sitter på bruket til 1881. Utstedelse av et dokument i 1838 som bekrefter eierskapet hans, kan tyde på at det har vært reist tvil om rettighetene hans på gården. Før Kommunen overtok i 1903, drev Mons Nilsen gården i 22 år som den siste selveiende bonden på dette bruket.

Kommunen leide ut Tarlebø i tiden fra århundreskiftet helt til 1940-tallet. Fra Vik i Sogn kom Anders Vangsnes til Tarlebø. Han hadde fire sønner som drev

Tarlebøbroen ca. 1900. Den gamle utkragebroen er siden revet, og ny bro er bygget noen meter nedenfor den gamle. Fra broen fører veien opp til Tarlebøtunet. Veien het Kringelen fordi den gikk i svinger.

I bakgrunnen ser vi langhuset på Tarlebøtræet, floren nærmest og bolighuset så vidt synlig bak. Den lille trekanten oppe til venstre for personene er en bygning på Tarlebøs heimestøl. Midt mellom denne og broen lå Tarlebøs gamle kvernhus. Det kan skimtes mellom trærne på bildet.

Tarlebøs bruk 1 hadde innmark fra steingarden og mot høyre i bildet. På oppsiden av steingarden var Åkregreene, en del av innmarken på bruk 3. Træets innmark lå på oppsiden av og sør for floren på bildet.

Foto: Frithjof Heggland, Jo Gjerstads samling.

gården sammen med ham. Ivar Jørgensen var den siste som drev Tarlebøtræet. Skintveit-gården ble leid av Alf Leknes; han var i slekt med folk på Kobbeltveit.

VI STÅR PÅ TARLEBØ og ser over til Kobbeltveit vestenfor Storelva. Denne gården skal vi kikke nærmere på neste gang. Da skal vi dessuten en tur bortom Hardbakka, og på hjemvei snuser vi i forbifarten på Krutthuset og Garmannslund.

«Prækestolen ved Svartediget ved Bergen». Foto: Knud Knudsen, Billedsamlingen UBB.

Knud Knudsens lune sommerskildring av Prækestolen (Garpeklubben) og Svartediket fra ca. 1865 får oss til å tenke på denne fjellrabbens dystre historie

I 1794 utkom det i Bergen et anonymt lite skrift; «Svarte-Digen - En prosarisk sang». Man har tildels gjettet på at forfatteren er den kjente Lucie Gørbitz, senere Madam Pütter i Sandviken, en dame som kunne mer enn sitt fadervår. Skriftet, 20 sider, består av elegant formete vers. Det skildrer godt strøkets natur, men hva som trer sterkst frem er forfatterens medfølelse med de mennesker som i tidens løp frivillig har søkt døden i Svartedikets «bølger» ved å kaste seg ut fra Prækestolen. For å døyve selvmordslysten foreslår hun at ansvarlige personer skulle plante «*ranke Birk og den husvalende og Kielne Alm*» omkring vannet. Forfatteren spaserer en dag alene gjennom Alrikstads skjønne marker hvor Flora smiler mildt:

*Hen til et Stæd, blandt høie Fieldes hegn,
Hvor selv Naturen intet smukt opviser...*

På en "Græsbegroet Høi" overlater forfatteren seg:

*...i Phantasiers vidudstragte Riege
til Tanker om den Mængde af ulykkelige,
som fandt paa dette Stæd sin Død- sin grav.*

Og så tilslutt følger vi den arme og ulykkelige, som med tunge og lange skritt fremdrager seg til dette sted og:

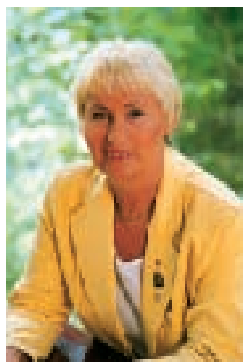
*...mod Himlen, råbende Min Gud! Forbanner!
Og derpaa styrter sig i Svarte-Digens Vand...*

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

WESTFAL-LARSEN MANAGEMENT AS

FLØIEN - bergensernes rekreasjonsområde!

Av kommunalråd Eva Grimstad

INGEN BY JEG KJENNER har et område som Fløien i sin umiddelbare nærhet. Fra jeg var jentunge gikk jeg hver søndag med mine brødre og mine foreldre på tur fra Amalie Skrams vei, opp Uren og via Mulen til Fjellveien, før vi enten tok Tippetue eller Fløisvingene til Fløien for så gå videre til Brushytten, Rundemanen eller Blåmanen. Fløien har en helt spesiell plass i bergensernes hjerter. Det å ha et fjellområde til rekreasjon for liten og stor i så stor nærhet til byens sentrum og boligområder er et aktivum vi er glade og stolte over å ha. Gjennom tilrettelegging for turgåing og skigåing, med stier og lysanlegg, samt bygninger i tilknytning til slike anlegg, har idrettslag og vanlige turgåere et utmerket rekreasjons- og treningsområde i byens umiddelbare nærhet.

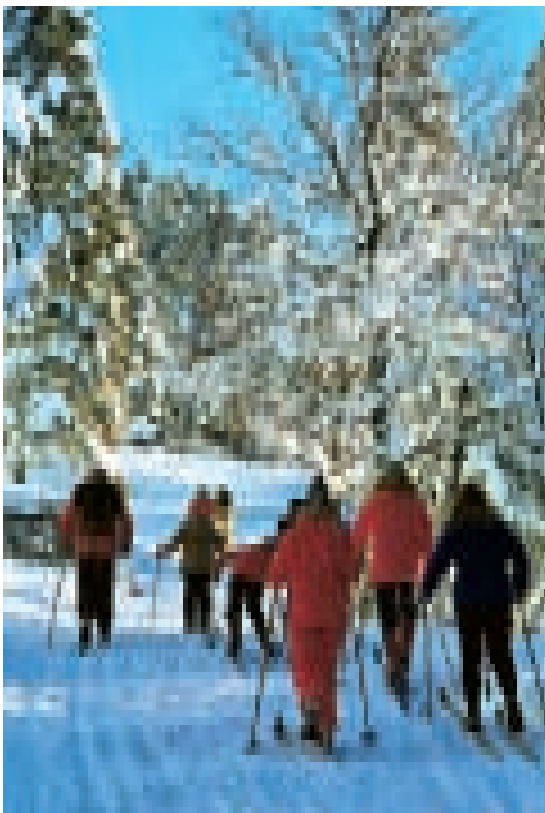
I dag treffes også mange familier på tur på Fløien, men mange barn og unge har ikke lenger tradisjon for de ukentlige fjellturene, dessverre. Hva kan grunnen være? Mange unge er opptatt med andre gjøremål, eller de reiser til Voss eller Kvamskogen for å bruke skiboard, stå slalåm eller Telemark. Altfor mange unge sover for lenge om søndagene, de kommer seg ikke ut på tur, men bruker mye tid på stillesittende aktiviteter. Dette får etter hvert store konsekvenser ved at barn og unge blir i dårligere fysisk form enn tidligere.

Ved å tilrettelegge enda bedre for aktiviteter og skigåing på Fløien, vil familier, barn og unge i langt større grad enn i dag ta fjellene våre i bruk. Derfor bør vi gjøre det vi kan for at fjellet trekker stadig nye bergensere til seg.

Gjennom mitt arbeid som politiker er jeg blitt kjent med det store arbeidet som idrettslag og enkeltmennesker legger ned for å tilrettelegge for aktiviteter på Fløien. Området Aasebu som benyttes ved ski- og orienteringsarrangement, og til daglig er samlingspunkt for pensjonistturer, skoleturer, foreldreturer samt en rekke sosiale møter og sammenkomster, er et viktig utgangspunkt av tilbudet på Fløien. Idrettslagene Varegg og Viking har bidratt med utallige dugnadstimer for å preparere løyper, bygge ut lysanlegg m.m. og for et par år siden fikk jeg gleden av å bidra til at det ble innkjøpt en løypemaskin i kommunal regi som gjorde det mulig å ha gode skiløyper både til turgåing og konkurranser, uten det slitet og de utallige dugnadstimene som før måtte til for å holde løypene vedlike.

Fra 1998 vil Aasebu vil være ubemannet fra kommunens side, da Kjell Richard Aase, som har gjort en strålende innsats gjennom de siste 10 år, går av med pensjon og reduksjoner i kommunale budsjetter gjør at han ikke blir erstattet. Jeg håper derfor at det skal bli mulig med et samarbeid mellom Bergens Skog- og Træplantningsselskap, idrettslagene Viking og Varegg og Bergen kommune om videre drift av Aasebu fritidssenter på Fløien.

Uten Bergens Skog- og Træplantningsselskap ville nok Fløifjellet og områdene i Byfjellene ikke kunne benyttes til allmenn ferdsel som i dag. Selskapet har i 1998 i hele 130 år tatt ansvar for beplantning, rydding og forvaltning av området. Bergen kommune har derfor mye å takke Selskapet for, og det er beklagelig at tilskuddet fra kommunen er blitt redusert i de senere år. Bergen by har stor glede og nytte av at Træplantningsselskapet forvalter Byfjellene, og jeg vil ta initiativ til at tilskuddet økes, - Selskapet sparer jo bybudsjettet for store midler gjennom sitt arbeid og sine private tilskudd. Jeg vil derfor takke styret og de ansatte for den innsats de har gjort og fortsatt gjør til gagn for oss alle, og håper at byens befolkning også i fremtiden vil ta i bruk Byfjellene våre til rekreasjon og lek og til idrettslige aktiviteter.

Fløien er som skapt for friluftaktiviteter.

Foto: Ø.Ø.

Foto: Gunnar Haukås

KRUTTHUSET I ISDALEN, et minne fra en svunnen tid

KRUTTHUSET BLE BYGGET etter modell av krutthuset i Solheimsviken, senere Solheim skole. Det var bygget i mur med tak av solide Hardanger-heller. Huset var 28,5 meter langt, 10,8 meter bredt og en høyde på 12 meter med full kjeller. Huset var konstruert som et forsvarsanlegg med en rekke skyteskår i jern. Innvendig var det et fullt galleri hvor personell kunne stå i dekning og skyte ut. I begge gavlene var det en solid jerndør og en tilsvarende luke. Hele anlegget var omgitt av meterhøye netting- og piggrådgerder.

SLIK BESKRIVER MILITÆRHISTORIKEREN Sven-Erik Grieg Smith «Krutthuset» i sin artikkel «På spor etter okkupasjonshistorien IV» i fjorårets beretning. Artikkelen var illustrert med en rekke fotografier av miljøet rundt bygningen i nåtid og fortid. Selve bygningen var dog ikke avbildet. Det lyktes ikke redaksjonen, tross iherdig arbeid, å finne et fotografi av det berømte byggverk slik det sto mellom 1876 og 1954. Dessverre!

Så gikk det noen måneder. Under sin vandring på Byfjellene får Selskapets tillitsmenn stadig vekk en rekke spørsmål og henvendelser. En av disse i det forgangne år gjaldt Krutthuset. En lystig fjellvandrer, Gunnar Haukås, født og oppvokst ved Svartedikets bredder, kunne fortelle at han i unge år var en ivrig amatør fotograf. Rett som det var tok han kameraet sitt og dro ut på «jakt». Mon tro han ikke hadde et bilde av Krutthuset i sine gjemmer, om Selskapet var interessert i en kopi?

Det var vi, og resultatet vises over, Krutthuset i Isdalen noen år før det ble revet i 1954. Se godt på bildet, det har stor historisk verdi. *Jo Gjerstad*

Tåken letter over Jordalen og Ulskebjørnen

Foto: ØØ

*I bygdum byggja sveinane,
og huset stender laust;
men dei gamle merkesteinane,
dei standa like traust.*

skrev Ivar Aasen i diktet «Dei gamle fjelli», trykt i samlingen «Symra» fra 1863. Han kunne få sagt det, Ivar.

Kanskje det var dikterens ord som inspirerte vår venn fotografen til følgende motiv der han sto på toppen av Rundemanen og speidet mot øst. Merkesteinen, varden, står der traust

*Paa fjellom er det leikande
å ganga til og fraa
og kring om toppen reikande
så vidt om land aa sjaa,*

*til havet kring om strendene
med skip som fuglar smaa,
og til fjelli kring om grendene
med tusen bakkar blaa.*

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

MALERFIRMA EGIL KNUDSEN A/S

Fra Midtfjellet mot Skomakerdiket

Foto: ØØ

Det er forbausende mange som ikke vet at Starefossen dannes av bekken fra Skomakerdiket. Årsaken er nok at punktet hvor fossen begynner, ute på brinken vest for Søndre Kamvei, er svært utilgjengelig.

Navnet Skomakerdiket er historisk dokumentert. Krøniken forteller at ni skomakere i 1643 anla en barkemølle ved Elvebakken på Kalfaret hvor Søndre- og Nordre Starefossbekk møtes. For å få en regulert vanntilførsel fikk de tillatelse til å bygge en demning oppe i fjellet. Dermed oppsto det et vann som fikk navnet Skomakerdiket. Mellom 1716 og 1738 ble denne demningen flyttet lengre opp i dalføret og utvidet. Dagens Skomakerdike var nå skapt. Vannet fikk sitt nåværende utseende i 1877 da bryggerieier Hans Isdahl bygget om og utbedret anlegget.

Vår venn fotografen har her forevige Skomakerdiket en vinterdag. Motivet har en trolsk stemning over seg, med snøkledd granskog i front og Løvstakken som fjern kulisse. Våre tanker går til Theodor Casparis lyriske strofer:

*Norge, mitt Norge! så sover du tyst
i vinterens skinnende sale,
og ingen kan drømme så lett og så lyst,
når elvene synker i dvale,*

*og ingen kan smile så stille og glad,
når meisenes fløytenes stemmer dør av,
og skogene sover i dale.*

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

MOHN DRILLING A/S

Stor stemning ved Brushytten da julenissen ledet allsangen.

Foto: MJG.

JULENISSEN TOK FARVEL

VISSTE DU DET IKKE FØR, så vet du det nå. Julenissen overnatter i Brushytten før han drar tilbake til Nordpolen etter endt arbeidsøkt i bergensområdet.

Gamlekarforeningen til Skansens Bataljon, eierne av serveringsstedet, hadde nylig fått snusen i dette, og inviterte søndag 4. januar 1998 bergenserne til å ta et skikkelig farvel med den rødkledde hedersmann. Et tusentall sprekinger trosset regn og vind, og møtte frem til det som skulle bli en trivelig seanse. Først var det en liten andakt. Marineprest Arve Løvenholdt, med åtte års medlemskap i Skansens Bataljon som ballast, kunne i sine bevingende ord fortelle de fremmøtte at det var ingen grunn til å fortvile; nissen er sesongarbeider. Nå dro han hjem til Nordpolen og en velfortjent pause. Men Jesus er ingen sesongarbeider, han er sammen med oss hele året.

Etter andakten var det gang rundt treet til lystige toner. Stor var begeistringen da det viste seg at nissen hadde med seg et restlager med gaver. De ble med rund hånd delt ut til den yngre garde.

Jo Gjerstad

Tåke over byen, julaften 1996

Foto: ØØ

Et skue som dette kan man oppleve, hvis vi var så sprek som vår venn fotografen og tok turen opp i Naturparken en julaften ettermiddag. Et lystspill i røde sjatteringer liggende over skoddehavet som skjuler bebyggelse og sivilisasjon. Bare Løvtakkens markante profil gir oss et holdepunkt. Det riktige ordet er naturopplevelse.

Motivet i seg selv får oss til å tenke på Olav Nygard. Denne poeten fra fjellgården øverst i Modalen. Få, om noen kjente fjellet som han. I samlingen «Ved vebandet» fra 1923 synger han:

*No reiser kvelden seg i vesterbrun,
han tror på lette føtter gjennom tun
og skuggeveven fjell imellom henger.
Det gjeng ein kviskring gjennom kjørr og lyng,
og talatrusten skifter ljod og syng
med avdagsskjelven under sine strengjer.*

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

FRITID-SPORT AS
Tur- og fjellbutikken

«EVENTYRSKOGEN» I SANDVIKEN PARKENS TILBLIVELSE

Av Knut Fægri

NEPPE NOEN AV OSS som vokste opp i Sandviken før siste krig, ville ha hatt noen anelse om hvor eventyrskogen skulle ligge. Navnet er ganske nytt, skapt av ungene som vokset opp i villastrøket som kom opp der Frydenlund lå inntil det ble flyttet til Gamle Bergen, og resten av gårdsbrukets marker også ble fylt opp av hus. De rike lekemuligheter utover alle markene som vi hadde i gamle dager, gjorde at denne skogen, eller rettere parken, lå i fred for oss. Den var for så vidt privat eiendom, hørte til Det Sudmanske barnehjem, som ble opprettet der i 1904, finansiert ved testamentarisk gave (1882) fra salig bakermester Clamer Sudmans enke og datter. Klientellet var foreldreløse pikebarn, og de skulle jo beskyttes mot en slem utenverden, ikke minst mot uforskammete guttunger som ikke hadde noe der å gjøre. Det hadde vi heller ikke, var for unge til det.

Men de foreldreløse pikebarns tid gikk til ende, hjemmet ble evakuert under krigen og kom aldri tilbake. Den store bygningen – vidunderlig upraktisk – fikk andre oppgaver som ikke medførte den samme eksklusivitet som pikehjemmet, og områdets unger fikk etter hvert et herlig lekeområde, og det fikk sitt barnslige navn.

«Skogen» er i sitt anlegg en typisk liten park i det vi gjerne kalder engelsk stil, slik som området opp mot Mont Plaisir, Lunden bak Frydenlund eller oppfor Damsgård eller området mellom husene på Elsesro. Disse anleggene er stort sett forsvunnet, forsømt vedlikehold har ført dem tilbake til villnissstadiet. Det gjelder for så vidt også vår Eventyrskog, men det fine anlegg er fremdeles tydelig å se. Fra Fjellveien slynger en spaservei seg ned mot hovedbygningen. En liten bekk går delvis parallelt med den, delvis følger den sitt eget løp. Og i områdets frodighet finner vi trær og busker som ikke er vanlige i norske hager.

Nu er jo relativt store parkanlegg ikke så helt vanlige omkring våre barnehjem eller andre sosiale institusjoner. De har oftest bruk for hver eneste krone til sine egentlige formål, og det er bare særlig interesserte styrere som får til noe slikt, som for eksempel Gade gjorde det i sin tid i Hagevik. Og en slik person finner vi også i Det Sudmanske barnehjems styre, nemlig «Sirbusken» som hans utnavn lød, mannen som mere enn noen annen har bidradd til å kle

Det Sudmanske barneheim var et av arkitekt Schak Bulls mesterverk. Slik så det ut umiddelbart etter åpningen i 1904. Legg merke til parken i bakgrunnen. Foto: O. A. Svanøe, Historisk Museum, Bergen

de bergenske fjell. Det var skolebestyrer (det het det den gangen) Ole Irgens. Han var formann i barnehjemmets styre og i Skog- og Træplantningsselskapets også. Og lot naturligvis ikke anledningen gå fra seg til å beplante den gamle husmannsplassen, Uren; som hjemmet hadde fått overlatt. Naboene både i nord og sør hadde jo forlengst plantet skog på sine eiendommer. Her hadde han dessuten mulighetene til å forsøke seg med litt andre og sjeldnere arter enn i den vanlige skogplantingen.

Det er ikke helt lett å komme frem i «skogen». Busker og kratt fyller ut også de områder som vi må anta var åpne den gangen og utenfor den gamle spaserveien er det iallfall strabaserlig å komme frem. En del opprydding har nok funnet sted – det var nødvendig – og for det formål parken nu tjener så udmerket, er det spørsmål om ikke man skal være forsiktig med å frisere for mye.

Det er tydelig at de store trærne stort sett er jevngamle, og de tellinger det har vært mulig å foreta, viser tilbake til århundrets begynnelse, da barnehjemmet ble opprettet. Noen yngre innslag er det, først og fremst busker. Noe av dette kan være kommet av seg selv, men det meste er nok plantet av eller ved senere ledere av virksomheten. De udmerkede damer – hvorav jeg har kjendt en – hadde sikkert hendene tilstrekkelig fulle med den daglige dont og overlot

På dette fotografiet fra «gamle dager» får vi en anelse om hvordan parken så ut da den var ny.
Foto: O. A. Svanøe, Historisk Museum, Bergen

det eventuelle vedlikehold (det må jo ha vært slikt) til gartner eller gårdsdreng så lenge det fantes en slik.

En fullstendig inventering av parkens trebestand har det ikke vært mulig å foreta, men sammen med førsteamanuensis ved Arboretet/Botanisk hage, Per Harald Salvesen, har jeg gått over området og foretatt en liten opptelling av de mere interessante arter, interessante på grunn av sjeldenhet eller størrelse – eller begge deler. Identifikasjonene er Salvesens, og nedenfor følger utdrag av hans liste.

Trebestanden i «Eventyrskogen»

ved Per Harald Salvesen

ARTSUTVALGET I EVENTYRSKOGEN er mer variert og parkmessig enn samtidige beplantninger ellers langs Fjellveien. Et særlig verdifullt og sjeldent element er de storvokste eksemplarene av frynseeik (*Quercus cerris*) en art som ikke er kjent plantet ellers på Vestlandet, utenom i Det norske arboretet på Milde. Dessuten har de uvanlige store eksemplarene av bl.a. ekte kastanje og sommerek stor verneinteresse. Foruten frynseeik er laurbærhegg, hestekastanje, kristtorn, vinterkrossved og andre interessante som mulige frøklider.

Fra Våkendalen mot Vidden. Gran- og bjerkeskogen kler hverandre godt når den får vokse slik som her. Foto: ØØ

Anna Fantoft, født på Tarlebøtræet i 1885, fortalte i et intervju, 88 år gammel, at da hun var barn fantes det ikke et eneste bartre i hele Våkendalen, kun et og annet løvtre. Juletreet, en furu, kjøpte faren i byen og fraktet hjem.

Bergens skolebarn startet med skogplanting i dalførets nedre del i 1903. Bergens Skog- og Træplantningsselskap startet opp i øvre del åtte år senere. I 1936 fikk Selskapet overdratt all innmark på de gamle gårdsbrukene. Jordbrukets epoke var definitivt forbi, nå skulle bøene også beplantes. Dalen ble i mange år kjernen i Skogselskapets virksomhet. Årlig foretok Bergens folkeskoler sine planteturer dit, og litt etter litt forandret landskapet karakter.

Motivet fotografen her har fanget inn får oss til å tenke på Per Sivles lyriske strofer:

*Her spirer i Norge, her gror i dag,
og skogen har løv om sin panne...*

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

STAR SHIPPING AS

I alt ble det notert 28 arter trær og busker, hvorav noen sannsynligvis er senere innplantninger. Nedenfor følger en liste over de mere interessante arter eller eksemplarer.

Sitkagran (*Picea sitkensis* Bong.) Carr.)

Et uvanlig stort eksemplar av arten rager opp over løvtrærne. Det kan måle seg med kjempen som står ved Fjellveien A, som ble plantet ca. 1895, og som er anslått til et stammevolum på 13 m³. Frøplanter av sitkagran finns flere steder i parken.

Ekte kastanje (*Castanea sativa* Mill.)

Tre uvanlig store eksemplarer står nederst i skogen på oversiden av plassen bak hovedbygningen. Trærne er i meget god stand. Rikelig blomstring, og ansats til frøsetting, men frøplanter ikke registrert. En sidestamme på ett av trærne har vært saget ned for noen år siden. Den teller ca. 80 årringer, hvilket kan stemme med at treet ble plantet like etter år 1900. I Bergensområdet er den ellers å finne som relativt sjelden i eldre parker, f.eks. på Gamle Bergen og i Nygårdsparken. Et par trær av tilsvarende størrelse finnes i Nygårdsparken, men er ellers sjeldne i Norge.

Frynseeik (*Quercus cerris* L.)

Det står 4 større eksemplarer av denne arten i den nordre delen, mellom Fjellveien og veien gjennom parkanlegget. Arten er karakteristisk ved bladverket, smale blad med spisse, regelmessige, trekantede lapper. Den kjennes også på at vinterknoppene har lange, spisse skjell, som samlet gir et frynsete inntrykk. Nøtteskålen (cupula) har også utstående, langspisse skjell. Trærne er i god stand og uten synlige skader. De blomstrer rikelig, men nøtter synes normalt ikke å utvikle seg. De trenger forresten lang tid på modning og er først ferdige når eiken blomstrer neste år. Noen få frøplanter, som var spirt høsten 1995, ble imidlertid funnet under trærne, så en viss formering finner altså sted. Arten er ellers ikke kjent fra Bergens-området, bortsett fra unge trær i Arboretet på Milde, og den er også meget sjelden plantet i landet forøvrig. Trær av tilsvarende alder og størrelse kjennes ellers bare fra parken ved Landbrukshøgskolen på Ås.

Rødeik (*Quercus rubra* L.)

Velvoksne eksemplarer står flere steder. De er i god stand og virker vitale. Blomstring og fruktsetting synes å være sparsom, og det ble ikke funnet frøplanter. Denne arten er relativt vanlig plantet i parker og lignende steder i Bergensområdet, men utvikles ikke alltid så godt som her.

Sommereik (*Quercus robur* L.)

Store eksemplarer av sommereik, vår vanlige eik, finnes spredt over det meste av parken. Særlig opp mot Fjellveien er det trær av anselige dimensjoner, betydelig større og sannsynligvis eldre enn ellers langs denne delen av Fjellveien, muligens eldre enn veianlegget og parken. Trærne er i god stand og fortsatt i god vekst. Blomstringen er rikelig, og frøplanter finnes mange steder. Et par trær har uvanlig smale blad, og synes å høre til en form som ikke er vanlig her i landet; de kan være kommet inn sammen med det øvrige plantematerialet den gang parken ble anlagt.

Sølvasal (Sorbus aria L.)

Et større tre av en meget stor- og bredbladet form (antakelig formen «Majestica») står mellom eikene, i ferd med å overvokses. Et tre i Muséhagen kan være av samme form, og en lignende er funnet forvillet under Ulriken. Ellers er denne arten ikke vanlig plantet i Bergens-området. En mer smalbladet, normal form er funnet forvillet ved landbruksskolen på Stend og et par steder i Øygarden.

Laurbærhegg (Prunus laurocerasus L.)

Ved hovedbygningens nordvegg står et stort treformet eksemplar av uvanlige dimensjoner. Ellers står denne busken flere steder, og mange frøplanter er etablert i den nordvestre del av eiendommen. Arten kan være av nyere dato i parken, men størrelsen av det store treet og mengden av frøplanter i parken antyder relativt høy alder.

Irsk bergflette (Hedera hibernica hort)

Denne innførte formen opptrer naturalisert i parken, og klatrer oppetter stammen på flere av trærne. Ellers er den vanlig mange steder i Bergen og omegn.

Hestekastanje (Aesculus hippocastaneus L.)

Endel større eksemplarer kan være fra den opprinnelige plantningen. Trærne er i god stand, og det ble funnet flere vel etablerte frøplanter, de minste sannsynligvis fra høsten 1995.

Kristorn (Ilex Aquifolium L.)

Større trær og busker ses flere steder. De største ved hovedbygningen er nok fra den opprinnelige plantningen. Arten har vært utplantet også andre steder i parken, og det kan ikke utelukkes at den har vært opprinnelig viltvoksende i området. Frøplanter står i store mengder overalt i parken.

Vinterkrossved (Viburnum rhytidophyllum Hemsl.)

En grov, tykkgrenet busk med langsmale, mørkegrønne blad, glinsende med tydelig, nedsenket nervemønster på oversiden og tykt gulbrunt filthåret på undersiden. Fruktene i store skjjermer, glinsende, først sterkt røde, senere sorte. Tre store eksemplarer står ved hovedhuset. Det største, ved sydenden av huset, er mere enn 4 m høyt og har blad som måler opptil 30 cm, begge mål i overkant av det som er kjent for arten. Den stammer fra Kina, og har vært i kultur i Europa siden omkring 1900. Det er derfor ikke umulig at den kan ha hørt til parkens opprinnelige plantebestand. To mye mindre eksemplarer står symmetrisk plantet på hver sin side av altanen på husets vestside.

Fra Vidden mot Midtfjellet

Foto: ØØ

Nils Kjær (1870-1924) polemiserer i sine «Alpebreve» mot den overdrevne kultus av fjellene: «*De betegner en utskeielse av menneskelig stag uten like å se noe skjønt i det ufruktbare og fruktesløse, i den døde gråstenshigen rett opp i luften.*» Og han fortsetter ganske vittig: «*Alle priser utsikter fra fjellene, ingen snakker om alle de utsikter de ligger i veien for.*»

Dette fotografiet, tatt fra Vidden med telelinse, gjør Kjærs ord til skamme. Her skjuler utsikten intet, her er den monumental. Det er så underlig, landskapet, hvor det kan forandres gjennom et mekanisk triks. Blåmansvannet i forgrunnen, Storevannet og Ravnehaugen bak, alt virker så nært, men er dog så fjernt.

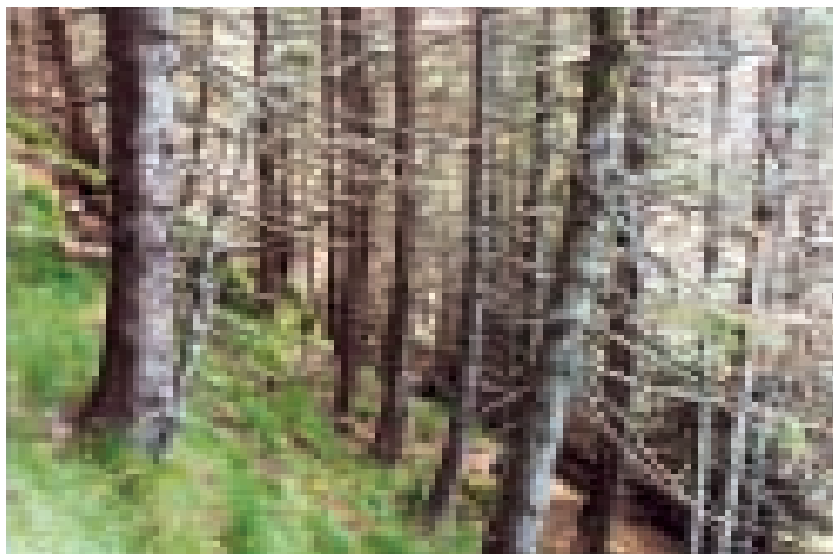
Vårt bysbarn Nordahl Grieg, har gitt vannet en poetisk ramme i sitt dikt «Vann», trykt i samlingen «Norge i våre hjerter», fra 1929:

*Vann i Norge, vann av renhet,-
hvor en legger seg og drikker,
det er det jeg tenker på.
Kanskje regner det så sakte.*

*Lyden siver ned i bekken,
mellom bjørkene og lyngen;
kanskje ligger skodden på.*

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

RIEBER & SØN ASA

Fra Blytteskogen ved nordøstsiden av Langvatnet på Ulriken, 550 moh. Skogteigen ble plantet av Turnforeningen omkring 1910-1920 og trivdes godt allerede lenge før drivhuseffekten var på tale.

SKOGGRENSEN OG DRIVHUSEFFEKTEN

Tekst og foto: Dag Sletten

SKOGGRENSEN I NORGE har løftet seg en god del de siste 40-50-årene. Stølsområder gror til, og mange turiststeder bekymrer seg for tiden for sin status som høyfjellshotell. Det hevdes i mediene at et mildere klima er årsaken til at skogen kryper til fjells.

Dette er neppe riktig, og det kan synes som om man blander sammen påvisbare størrelser med framtidsbeskrivelser. Noen temperaturstigning i de siste tiårene har ikke vært særlig merkbare bortsett fra i noen av årene på slutten av 1980-tallet og på 1990-tallet. Både 60-årene og 80-årene var kaldere enn normalen.

Mange kulturfaktorer har vært med på å forme landskapet i Norge, også opp mot grensen til snaufjellet. Her på Byfjellene har beitingen vært intensiv i mange hundre år fram til ca 1950. Dessuten ble det her som ellers på Vestlandet drevet omfattende sviing av lyng og kratt. Der skog fikk vokse opp i fjellstrøkene, ble den gjerne holdt tilbake ved hogst av ved. Alle disse tre skoghemmende faktorene er sterkt reduserte i dag og nesten helt borte mange steder..

At skogen stiger til fjells av kulturbestemte og mindre av klimastyrte årsaker, ser en også av at utbredelsen av trevekster de siste 30-40 årene har øket samtidig

KOMMUNENS BIDRAG TIL SKOGSELSKAPETS DRIFT

av styreleder Erik Nøsgaard

EN AV SELSKAPETS STØRSTE utfordringer de siste år har vært å få balanse i driftsøkonomien. Driftsunderskuddet for 1997 ble betydelig mindre enn de foregående år, bl.a. takket være en økning av kommunens tilskudd med 200.000. Men på slutten av beretningsåret kom meldingen om at Bystyret for 1998 har redusert tilskuddet tilbake til 1996-nivå. Tilskuddet for 1998 er i reell kroneverdi 25% lavere enn det vi mottok i 1993! Reduksjonen i nominelle kroner utgjør 92.000, mens Selskapets faste lønnsutgifter i løpet av disse fem årene har økt med 450.000. Kommunens bidrag for 1998 utgjør ikke mer enn 35% av lønnskostnadene for den faste arbeidsstyrken. Det betyr at en stor del av vår arbeidsinnsats nyttes til å tjene inn lønn til resten av arbeidsstyrken - på bekostning av de løpende forvaltningsoppgaver.

Selskapet har omfattende forvaltningsoppgaver i Naturparken, oppgaver som normalt ville være Kommunens ansvar. Kommunens økonomiske bidrag begrenser imidlertid våre muligheter til å oppfylle disse oppgavene. Samtidig dukker det stadig opp nye oppgaver som ønskes løst. I den situasjon vi nå er i, må vi imidlertid sette krav om prosjektfinansiering for å kunne løse nye oppgaver. Et eksempel på dette er restaurering av kulturminner i Våkendalen. Innsatsen her har kostet Selskapet 126.000 siste år. Søknader om finansieringsbistand har imidlertid gitt beskjedne resultater, og videre fremdrift er stoppet på grunn av manglende midler.

Våre bevilgende myndigheter bør i større grad interessere seg for hva Kommunen og dens innbyggere får igjen for tilskuddet til Bergens Skog- og Træplantningsselskap. Deler av forvaltningsområdet Fløien-Midtfjellet fremstår som et representasjonsanlegg for Bergen Kommune. Dette er Bergens mest populære turområde, og her søker turister i tusentall. En satsing mot kulturbyåret 2000 bør også omfatte denne del av bykulturen.

i alle høydenivåer, i Byfjellene opp til ca 600 moh. Dette står ikke i forhold til utviklingen av temperaturforholdene i den tiden som skogen har brukt for å vokse opp. På steder høyt til fjells der man gjerdet inn mot beitedyr, rundt stølsvoller og hyttetomter, vokste det skog også før i tiden. I høyere deler av Byfjellene der det sporadisk ble plantet gran like etter århundreskiftet, trivdes skogen allerede da, og enkelte steder vokser det i dag plantete barskoglundre med trær på opp til 10 meters høyde helt oppe i 550 moh, f.eks på Ulriken.

Det er grunn til å ta faren for temperaturstigning høyst alvorlig. Men mange av forandringene i naturen i dag som man hevder skyldes en inntruffet drivhuseffekt, er ukritisk journalistikk og bør heller kalles avishuseffekt.

ROLF TRUMPY IRGENS - gangs virke for skogsaken

DEN DAGEN ROLF IRGENS fylte 90 år, pratet vi som gode naboer over hagegjerdet. Mine lykkeønskninger ble kommentert av jubilanten med et treffende fyndord: «90 år i våre dager er visst ingen alder.» Men 90 år er mange år. Ikke lenge etter den store dagen flyttet Else og Rolf Irgens inn på Metodistkirkens Aldershjem på Storhaugen, og her skulle Irgens komme til å leve til han var 97 år, åndsfrisk og ganske vital nesten til siste slutt.

Rolf Trumpy Irgens var født ved vårt hundreårs begynnelse, den 13. juni 1900. Han kom fra den gamle bergenske håndverkerslekten som hadde vært reipslagere i Dreggen og skipsbyggere på Bradbenken. Faren, Jacob Irgens (1862-1922), var en sjelden idérik og opfinnsom forretningsmann. Mange vet at han konstruerte den første bilen i Norge, få kjenner til at han også var en fin og følsom lyriker og en strålende visedikter.

Rolf Irgens fikk først en faglig/teknisk utdanning, men etter 1. verdenskrig dro han til London for å studere shipping. Ved hjemkomsten ble han ansatt som skipsmegler hos Joachim Grieg & Co. I 1937 grunnla han sammen med to kompanjonger firmaet Bergen Shipping Service, som de drev til 1962.

Rolf Irgens kom med i Bergens Skog- og Træplantningsselskaps styre i 1945, og han var formann i 12 år, fra 1957-1968. I denne lange perioden nedla han et stort og gagnlig arbeid for Selskapet. Irgens var nok levende opptatt av skogsaken og hadde en klar forståelse for verdien av Selskapets virksomhet, men han var en usedvanlig nøktern og usentimental personlighet og falt neppe i staver over et vakkert furutre.

Men han hegnet om Selskapets organisasjon og økonomi, og holdt et våkent øye med redskaper, maskinpark, veier som ble anlagt og benker som var gode å finne hvile på. Hvis en traktor brøt sammen, ville han gjerne være med å reparere - for å spare penger-, og da Fløystangen gikk over ende i storstormen i 1958, trakk han i dongeri og deltok entusiastisk i arbeidet med å reise en ny.

Først og fremst var det viktig for Irgens at Selskapet hadde god orden i sine pengesaker. Lenge før ordet var oppfunnet her hjemme, virket han som en dreven lobbyist blant våre kommunale myndigheter. Ved å fremme realistiske, økonomiske krav vant han politikernes velvilje, og han hadde et eget lag med privatpersoner som han mente kunne påvirkes til å yte en skjerv for skogsaken. I hele formannstiden hadde Irgens et utmerket samarbeid med skogmester Hans Mo.

Rolf Irgens ved sin fars gamle vognfabrikk i Nygårdsgaten.

Foto: Jan M. Lillebø

De to supplerte hverandre og utviklet etter hvert et varmt og gjensidig vennskap, til beste for Selskapet.

Mange husker ennå den aldrende Irgens fra hans spaserturer i Fjellveien. En høy og atletisk skikkelse, et bilde av en herre med autoritet. Irgens var såvisst ingen munter og åpenhjertig kjuagutt. Men han var den urbane bergenser, saklig og tørrvittig som kunne avlevere skjelske understatements med nådeløs treffsikkerhet. Da Irgens og fru Else flyttet inn på Metodistkirkens aldershjem og ble vist tilrette av bestyrerinnen, kunne ikke 90-åringen dy seg: «Er det tillatt at legge kabal her?»

Som ung mann i 1935 bygget Irgens sin enebolig, Skanselien 1B, og det særpregede huset forteller nok meget om Irgens' personlighet. I mellomkrigstiden opplevde man villaen som nyskapende arkitektur, tilnærmet funks. «Det som funksjonerer er også vakkert», hevdet Irgens, et utsagn som viser at Irgens var en tydelig pragmatisk natur. «Et menneske med personlig integritet», sa presten ved Irgens' bisettelse. På godt norsk betyr det at han aldri forsøkte å forstille seg, at han var seg selv.

Det faller naturlig helt til slutt å hente et uttrykk fra Skogselskapets egen terminologi. Da Rolf Irgens døde 5. mai 1997, var det et av de stolte, gamle trærne som segnet i bakken.

Sturle Stensaker

Utsikt fra Blåmansveien mot Isdalen og Vidden

Foto: ØØ

Det er tydelig at stadig flere utenlandske turister finner glede i å oppleve Byfjellene som fotfolk. De tar gjerne opp med Fløibanen, og søker så selv sine egne veier inn i fjellriket. En erfaren fjellvandrers berette at han en fin sensommerlørdag i 1997 hadde møtt en karavane med kinesiske turister midt på Vidden, damene kledd i smarte drakter og høyhælte sko, herrene i mørke dresser.

Fra utsiktspunktet langs den gamle veien som fører opp til Blåmanen fanger vi inn et panorama som dette - med Isdalen og Vidden sentrert i motivet. Tankene går uvilkarlig til Welhavens Studentersang. Om enn han bodde størstedelen av sitt liv i det østenfjeldske, var det i Bergens stift han fikk sine første store naturinstrykk:

*Vi færdes med Lyst paa den steileste Vei, staaer Vandringens Maal i det Fjerne.
vi følge vor ledende Stjerne; Vort Løsen blandt Fjeldene klinger,
som blaaende Bjerg over skovdunkel Hei og Foden har vaarlige Vinger.*

Og det er sant som det er sagt. Takket være Bergens Skog- og Træplantningsselskap har du mulighet til å velge deg sti og vei gjennom Naturparkens varierende herligheter hele året igjennom.

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

KPMG as

BYGGERIN
— ADOLF JAHNSEN —

Haukedal
TRANSPORT & SPEDISJON A/S

 HALLVARD LERØY AS

**Bergen
Reklameatelier A/S**

SCC SCANDIACONSULT
BASIS

Chemlab Services A/S

M. HAUGE'S
Planteskole
KROKESVEIEN 11 • 4010 HÅLESLAND

**HAUKE-LAND
GÄRTNERI AS**

INSTANES^{AS}

KALVE • KRAMER • SMEDSVIG AS
LANDSKAPSARKITEKTER MNLA

**ARKITEKTGRUPPEN
CUBISS**

FORUM ARKITEKTER

Vinterstemning fra Blåmanen ca. 1900

Ukjent fotograf, Jo Gjerstads samling

«De første ski som kom til Bergen i nevneverdig antall, arriverte i løpet av årene 1870-75, da noen unge bergensere øvet seg på forskjellige steder i byens omegn. Man stod nedover en bakke og bar skiene oppover igjen. Enkelte trakk skiene etter snorer festet til skispissen og brukte dem som tømmer til støtte nedover og med minst en fots avstand mellom skiene, det var dyden dengang...Da ski endelig kom i handelen var de vanligvis av furu og kostet to-tre kroner parett...»

Det er byens første idrettshistoriker, Johan Martens, som skriver dette i 1912. Og en skiløper fra omkring 1900 har vi med oss her i veien opp mot Blåmanen. Midt på bildet står han - uten staver - eller staur, som de sa den gang. Han er sammen med en urbant antrukket person og en annen som bærer tidens mer sportslige drakt.

«Vinteren er min hårdeste tid, jeg liker ikke sne, jeg pines ved synet av den», skrev Knut Hamsun til sin tyske oversetter. Og Herman Wildenvey formulerte seg slik:

*Den hvite vinter og den døde sne
som lot seg legge over alt i natt,
har omforandret hvert et havens tre
til rare skikkelser med frakk og hatt.*

*Det hvite landskap er en gru å se
skjønt sneen klapper det så blidt og flatt.
Jeg føler noget av den samme ve
som blomsterrotter under vintrens vatt.*

Bergens Skog- og Træplantningsselskap har fått anledning til å disponere denne annonsesiden til eget formål, og Selskapet sender derfor sin takk til

BERGENS TIDENDE